

ካልኦይ ክፋል

ሓምድ ቀጽሉ ፣ ካብ ወገናት ባጽዕ ንባርካ ተመሊሶ ካብኡ ከሰላ ኣቲየ ምስ ሰዉእ ሳቤ ተራኽቤ ዳግም ንሜዳ ተመሊሶ ኣብተን ኣሃዱታት ተጸምበርኩ ። እዚ ድማ ብ1964 እዩ ነሩ ይብል ።

መን እዩ እቲ ምስ ሰዉእ ጣህር ሳልም ኮይኑ ዝላኸኸካ ዑስማን ኣደም ንዝብል ሕቶ ክምልሽ ከሎ ፡ ዑስማን ኣደም ኣባል ፖሊስ ኤርትራ ዝነበረ ኮይኑ ምስ ብጻዩ ሰዉእ ዓሊ ኣሕመድ ካብ መደበር ፖሊስ ናይ እንጅሓይ (ባርካ) ኣብ መጀመርታታት ናይ ቃልሲ ብሬት ተሰክሞም ኣብ ሰውራ ዝተጸምበሩ ተጋደልቲ እዮም ። ዑስማን ኣደም ቅድሚ ምምስራት ወታሃደራዊ ክፍልታት ምስ ጸላኢ ኣብ ዝተገብረ ውግእ ኣብ ደምበላስ ዕለት 8/2/1964 ተሰዊኡ ። ኣብዛ ዕለት እዚኣ ምስኡ ከምኡ ፖሊስ ዝነበረ ዑስማን ሻግን ፡ መጀመሪያ ሰዉእ ካብቶም ወታሃደራዊ ኮርስ ኣብ ሱሪያ ዝወሰድና ዓብዱልዋሃብ ፋቱዊን ተሰዊኦም ። ዓሊ ኣሕመድ ድማ ኣብ ቃጠታይ (ሞንጎ ምስያምን ዓድ ኩኩይን ዘሎ ሩባ) ምስ ጸላኢ ኣብ ዝተገብረ ውግእ ብዕለት 20/4/1964 ተሰዊኡ ።ኣብዛ ዕለት ከምኡም ኣባል ፖሊስ ዝነበረ ካብ ምጽዋዕ ብ1963 ምስ ብጻዩ ሰዉእ ሙሓመድ ሰዒድ ሻምሲ ምስ ብረቶም ንኣባላት ፖሊስን ካልኦት ዝተፈላለዩ ኣካላትን መሪሑ ዝወጸ ዑመር ናስር ሹም ተሰዊኡ ይብል ።

ተጋዳላይ ሓሚድ ሳልሕ ዘረባኡ ብምቅጻል ንቀዳሞት ተጋደልቲ ዘኪሩ ፡ ብዛዕባ እቶም ብፍላይ ብ1962 ኣብ ሰውራ ዝተጸምበሩ ምስ ሰራዊት ሱዳን ዝነበሩ ተጋደልቲ በቲ ዝነበሮም ወታሃደራዊ ፍልጠትን ተሞክሮን ኣብ ጽንዓትን ቀጻልነትን ሰራዊት ሓርነት ዝተጸወቱዎ ግዴ ዝፈልጡ ብዙሓት እዮም እዞም ኣብ ሰራዊት ሱዳን ዝነበሩ ድማ ባዓል ፡-

1. ጣህር ሳሊም
2. ሙሓመድ እድሪስ ሓጅ
3. ሙሓመድ ዑመር ዓብደላ (ኣቡ ጣያራ)
4. ዑመር ሓሚድ እዛዝ
5. ዑስማን ኣቡሻናብ
6. ኣደም ሓሚድ ግንድፍል
7. ሙሓመድ ዓሊ ኣቡሪጀላ
8. ዑመር ዳማር
9. ሓሚድ ጃምዕ ሑማድ ወዘተ. ይሪከቡዎም ብምባል ፣ በዚ ኣጋጣሚ ብተመሳሳሊ ካብ ሰልፊታት ፖሊስ ኤርትራ ናብ ሰውራ ዝተጸምበሩ ቀዳሞት ተጋደልቲ እውን ታሪኻዊ ግዴ ነሩዎም ብምባል ፣ ብተመሳሳሊ ኣብቲ እዋን ንሰውራ ኣዚዩ ተደላይ ዝኾነ ወታሃደራዊ ፍልጠትን ተሞክሮን ዝውንኑ ኣባላት ፖሊስ ዝነበሩ ብምልዓል ፡ ሰዉኣት ዑስማን ኣደምን ዓሊ ኣሕመድን ኣርባዕት ጠበንጃ ኣቡ ዓሻራን ኣብቲ እዋን ተመንኻ ዘይርከብ ሓደ ብሬን ኢንግሊዝን ወታሃደራዊ ተሞክሮን ሓዚሎም ናብ ሰውራ ዝወጹ ምዃኖም ይሕብር ። ቀጸሉ እዞም ዝጠቀስኩዎም ሰዉኣት ከዋኹብትን ካልኦትን ኣባላት ፖሊስ ዝነበሩ ከም ሰዉእ ሙሓመድ ሰዒድ ሻምሲን ዑመር ናስርን ካብ ከተማ ምጽዋዕ ምስ ብጻዮም ፖሊስን ካልኦትን ኣብ ሰውራ ዝተጸምበሩ እውን ኣለዉ ። ሰዉእ ሻምሲ ብ1965 ኣብ ልዕሊመደበር ሽዕብ ዕዉት መጥቃዕቲ መሪሑ ዝተሰወኤ ጅግና እዩ ። ከምኡ ድማ ብመሪሕነት ኣባል ፖሊስ ዝነበረ ዑመር ዲን ሙሓመድ ዩሱፍ ካብ መደበር ቡሹካ ብዕለት 7/7/1963 ምስ ምሉእ ዕጥቆም ኣብ ሰውራ

ዝተጸምበሩ ኣለዉ ። እቲ ንሳቶም ዘምጸኡዎ ብሬት ድማ ኣብቲ እዋን ኣብቲ ካብ ኣርባዓ ንላዕሊ ፎክስ ብሬትን ብሬንን ዝተሰልበሉ መጥቃዕቲ መደበር ሃይኮታ ኣብ ወርሒ 9/1963 ብሙወዓሉ ዓብይ ግዴ ተጻዊቱ እዩ ። ድሒሩ ድማ ካብ ቱኩምብያ ኣብ ፍላጎት ዝነበረ ሙሐመድ ያሲን ሓጅ ሳልሕ ብዕለት 24/4/1964 ኣርባዕተ ብሬት ኣቡ ዓሻራን ጠያይትን ሕዙ መጸ ። እዚ ድማ እቲ ሓንቲ ጥይት እውን ትኹን ጠቕማ ዓብይ ዝነበረሉ እዋን እዩ ። ከምኡ ድማ ኣብቲ እዋን ይኹን ድሕሩ ኣብ ዝነበረ እዋን ምስ ብሬቶም ይኹን ብዘይ ብሬት ኣብ ሰውራ ዝተጸምበሩ ነሮም እዮም ። ንምሳሌ ባዓል ሰዉእ ሑሴን ሻጊ ፡ ሰዉእ ኣሕማዲን ኢስማዒል ፣ ሰዉእ ሓጅ ሙሳ ፡ ራማዳን ሙሳ ኣሕማዲን ፣ ሰዉእ ማሊክ ኣደና ወዘተ.

ኣባላት ፖሊስ ካብ ዝተፈላለዩ ወገናት ኤርትራ ብኡኩብ ወይ ብውልቀ ናብ ሰውራ ይጽምበሩ ስሌ ዝነበሩ ድማ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ኣባላት ፖሊስ ዝነበራ እምነት ስሌ ዝጎደለ፣ ንብዙሓት ካብ ፖሊስ ረፊታቶም ብዙሓት ድማ ቅያር ኣብ ትሕቲ ዝብል ምኽንያት ክርሕቁ ንኢትዮጵያ ሰዲዳቶም ። ካብኣቶም ክሳብ ሕጂ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበሩ ገለ ስድራታት ኣለዉ ።

ቀጽልና ኣብ ካልእ ኣርእስቲ ሰጊርና ፡ ንተጋዳላይ ሓምድ እቲ ንስኻ ሜዳ ዝወጸእካሉ እዋን ስርርዓት ናይተን ወታሃደራዊ ኣሃዱታት ከመይ ነሩ ? ምስ ጸላኢ ዝግበር ዝነበረ ጥምጥምከ እንታይ ይመስል ነሩ ? እንታይ ዓይነት ጸገማትከ ነሩኩም ? ኣብ ዝብል ሕቶ ሰጊርና ፡ ሓሚድ ይብል ፡-

ዝላዓለ ወታሃደራዊ ስርርዕ ጋንታ ነራ ። ጸገማት እንተዳኣ ኮይኑ ከምቲ ዝፍለጥ ፡ ዝተፈላለዩ ዓይነት ጸገማት ነሩ ቀንዲ ካብኡ ዋሕዲ ዕጥቅን ፡ ዋሕዲ ዝተመልመለ ጉልበት ሰብን ኮይኑ ክልእ ዝተፈላለዩ ዓይነት ጸገማት እውን ነሩ። መብዛሕትኡ ብሬት ድማ ዓይነቱ ኣቡዓሻራ ፡ ኣቡ ሲታ፡ ዉሑድ ቦምባ ኢጣሊያ ኮይኑ መብዛሕትኡም ተጋደልቲ ጃሌ(ብሬት ዘይዓጠቁ) እዮም ነሮም ። ኣብ ዝተፈላለዩ ሰፊሕ ቦታታት ተዘርግሑ ዝነበረ ጸላኢ ድማ ብቀጻሊ ተኸታቲሉ ይስዕቦም ነሩ ። ይኹን እምበር ሳላ ጽንዓት መስዋእትን ናይቶም ቀዳሞት ተጋደልቲ ካብ ቀዳማይ መራሒኦም ሰውእ ሓሚድ ኢድሪስ ዓዋተ ጀሚርካ ሰውራ ንዝነበረ ጸገማት ኩሉ ትሰግሮ ነራ ። ሰውራ ብግስ ምስ በለት ምስ ጸላኢ ኣብ ብርቱዕ ጥምጥም እያ ኣቲያ ። ቀዳሞት ተጋደልቲ ድማ ዝላዓለ ኣብነት ናይ መስዋእትን ጽንዓትን ኮይኖም ኣንጻር ጸላኢ ኩናትን ፍሉይ ስሪሒታትን ብምክያድ ዓብይ ናይ ሰብን ንዋትን ክሳራ ኣውርዶም ራዕዲ ኣእተዉሉ ። መብዛሕትኡ ስሪሒታት ድማ ኣብ ልዕሊ እተን ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታት ተዘርግሑን ዝነበሩ መደበራት ፖሊስን ኣንጻር እቲ (field force) (ናይ ሜዳ ሓይሊ) ዝባሃል ዝነበረ ሰራዊትን ዝቀነዔ ነሩ ። ቀንዲ ካብኡ ውግእ ሓልሓልን ኣብ ልዕሊ ፡ መደበር ጎንዮ ፡ ጋርሳት ፡ ጋሉጅ ፡ ታማራት ፡ ባረንቱ ፡ ወገናት ዓንሰባ ባብ ጀንጋረን (ባልቃት) ፣ ኣሮታ፡ ሆምቦል ፡ ሃባሮ ጸዕዳ ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ባርካን ጋሽን ዝተኻየደ ውግኣትን ፣ ሰራዊት ሓርነት ካብ 40 ንላዕሊ ዝኾውን ብረት ዝሰለበላ ወርሒ 9/ 1963 ዝተኻየደት ዉሩይቲ ስሪሒት ሃይኮታ ፡ ውግእ ማንሱራ ፡ ከምኡ እውን ዝተፈላለዩ ፍሉይ ናይ ፊደሊዩን ስሪሒታት ፡ ከምቲ ኣብ ልዕሊ ማዕረፎ ነፈርቲ ናይ ኣስመራ ዝተኻየደ መጥቃዕትን ፡ ኣብ ከተማ ኣቋርጾትን ከባቢ ከረንን ዝተኻየደ ስሪሒታትን እዩ ። እቲ ብ1964 ጸላኢ ንሰውራ ብዕሽላ ከላ ምጥፋኣ ዝብል ሓሳብ ሕዙ ንመጀመሪያ እዋን ስሩዕ ሰራዊቱ (ጦር ሰራዊት) ዝተጠቀመላ ውግእ ፣ ኩነታት ብኣንጻሩ ኮይኑ ኣብ ልዕሊ እቲ ብብዝሒ ብረትን ሰራዊትን ተመኪሑ

ተሃንድዱ ዝወፈረ ሰራዊት ሰፍ ዘይብል ክሳራ ወራዳዎ 84 ሞይቶም 22 ድማ ቁሱላት ዝኾኑላ ፡ ብወገን ሰውራ ድማ 17 ብጅግንነት ተሰዊኦም 3 ዝቆሰሉላ ውግእ ቶጎሩባ ዝኣምሰለ ግጥሚያታት ብምክያድ ሰውራ ምስቲ ዝነበራ ዓብይ ጉድለታት ናይ ብረት ይኹን ጉልበት ሰብ ብጽንዓት ገጢማ ኣብ ልዕሊ ጸላኢ ዘሕምም መጥቃዕቲ ብሙውራድ ንወራራቱ ተኸላኸላ ዓወታት ኣመዝግባ ካብ ጸላኢ ክትዕጠቅ እውን ኪኢላ እያ ። ሰውራ ከምዚ ዝኣምሰለ ዓወት ክትጎናጸፍ ዘኸኣላ ቀንዲ ምኽንያት ድማ ኣብ ሞንጎኡን ሞንጎ ህዝብን ጽኑዕ ዝምድና ተፈጥሩ ህዝቢ ኣብ ጎና ጠጠው ኢሉ ስሌ ዝደገፋን ዝተኸላኸለላን እዩ ክባሃል ይካኣል ። ስሌዚ እቲ ብወገን ጸላኢ ህዝቢ ንምፍርራህን ካብ ሰውራ ንምንጻሉን ተባሂሉ ዝካየድ ዝነበረ እከይ ሜላታት ኩሉ ፣ ንሬሳ ሰውኣት ኣብ ፈቀዶ ሜዳታትን ከተማታትን ምስቃልን ፣ ምስ ሰውራ ዝተሓባበሩ ምቅታልን ምእሳርን ምስቃይን ዝኣምሰለ ተግባራት ኩሉ ፈሺሉ ፣ ደገፍ ህዝቢ ወገሑ ጸበሑ እንዳደንፈዩን እንዳማዕበለን ከይዱ ጸላኢ ንሰውራ ንምህሳይ ቅድሚ ምስጓሙ ሽሕ ግዜ ክሓስብ ከምዘሎዎ ክፈልጥ ስሌ ዝተገደደ ፣ኣብ ልዕሊ እቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ሰራዊቱ ሓድሽ ተወሳኺ ኣገልጋሊ ሓይሊ ንምፍጣር ክብገስ ጀመሩ ።

ኣብ ውሽጢ ከተማታትን ገጠርን ኤርትራ ዝነበራ ምስጥራዊ ጉጅሌታት እንዳሰፈሓ ከይደን ። ዳሃይ ዝካየድ ውግኣት ኣብ መላእ ኤርትራ ክንዛሕ ጀመሩ ። ጸላኢ ኩሉ ኣታሓሳስባኡ ነዚ ኣብ ውሱን መሬት ኤርትራ ዘሎ ሓይሊ ሰውራ ፣ ማለት ብሓፈሻኡ ኣብ ምዕራብ ኤርትራ ዝነበረ ከመይ ገርካ ይጠፍእ ኣብ ዝብል ዕላማ ዘድሃበሉ እዋን እዩ ነሩ ። መሪሕነት ጀብሃ ድማ ኣብ ፍርቂ ዓመት 1965 ወታሃደራዊ ክፍሊታት ንምምስራት ወሰነት ይብል ።

ኣብ ዘመነ ክፍሊታት ቅድሚ ምእታውና ዕላማ ናይ ምምስራት ወታሃደራዊ ክፍሊታት እንታይ ነሩ እቲ ምምቅቃል ኣብ ቀቢላ ወይ ሃይማኖት ዝተሞርከሰዶ ነሩ ስሌምንታይክ ? ዝብል ሕቶታት ምስ ሓተትኩዎ ፡ ተጋዳላይ ሓሚድ ሳልሕ ከምልሽ ከሎ ይብል ፡ መጀመሪያ ክፍሊታት ከምስረታ ከሎዎ ዝተገልጸልና ንጹር ዉሱን ዕላማታታት እዩ ነሩ ንሱ ድማ ፡ ሓይሊ ሰውራ ኣብ ዝተፈላለየ መሬት ኤርትራ ከም ዝዝርጋሕ ገርካ ህዝቢ ሰውራኡ ክስዕብ ጎሽጓሻት ምክያድ ፡ ሰራዊት ናይ ጸላኢ ኣብ ዝተፈላለየ ቦታታት ኤርትራ ንክዝርጋሕ ምግዳዱ፡ወታሃደራዊ ስሪሒታት ብምክያድ ንሰውራ ኤርትራ ምስ ርእይቶ ዓለም ዘላሊ መቃልሕ ዜና ከምዝፍጠር ምግባል ዝብል እዩ ነሩ ። ዝኾነ ካልእ ቀቢላዊ ይኹን ሃይማኖታዊ ዕላማታት ኣይነበረን ። ሓደ ዝዝክሮ ዝተጋህደ ነገር ነሩ ፣ ንሱ ድማ መሪሕነት ሓደ ክፍሊ ኣብ ምምዳብ መራሒ ናይ ሓንቲ ክፍሊ፣ ወዲ እታ ክፍሊ ወይ ወዲ ቦታ ክኾውን ዝብል ነገር ነሩ ። ምኽንያት ናይዚ ድማ መራሒ ናይ ሓንቲ ክፍሊ ኣፍልጦ ናይቲ ቦታታትን ህዝባን ዘሎዎ ወዲ እቲ ቦታ ክባሃል ከሎ ፣ ምስቲ ክዕወት ዝድለ ዕላማታት ብምትእስሳር ዝተገብረ ነገር እዩ ነሩ ። እንተ እቲ ድሒሩ ኣብ ክፍሊታት ዝተራኣየ ኣሉታዊ ነገራት ጉዳዩ ካልእ እዩ ። ክፍሊታት ቅድሚ ምቋመን ድማ ምምሕዳር ናይ ክፍሊታት እትስከም ሰውራዊት መሪሕነት ቆይማ መደበራ ድማ ከሰላ ነሩ ። ብተወሳኺ ንኣደስቲ መልሚላ ናብ ክፍሊታት እትዝርግሕ ወታሃደራዊ ክፍሊ ታዕሊም ብመሪሕነት ሰዉእ ዑመር ዳምር ተመስሪታ። ይኹን እምበር ብዝተፈላለየ ምኽንያታት ስራሓታ ድሕሪ ቅሩብ ግዜ ጠጠው ኢሉ ። ምምቅቃል ናይዚ ክፍሊታት ዕለት 24/8/1965 ኣብ መሬት ማሪያ ያካሪዕ እዩ ተፈጸሙ ንኣንቲ ክፍሊ ድማ ሰለስተ ጋንታታት ተመድበን ። ኣሰራረዓ ሳልሰይቲ ክፍሊ ድማ ዝስዕብ ነሩ፡-

1. ቀዳመይቲ ጋንታ - መራሒአ ሓሚድ ሳልሕ - ምክትሉ ዓብዱ ያደታ ።
2. ካልኣይቲ ጋንታ - መራሒአ ሙሐመድ ንጉሰ ባህታ - ምክትሉ ሃብተ ተክሉ ።
3. ሳልሰይቲ ጋንታ - መራሒአ ሶሎሙን - ምክትሉ ዑመር ያሕያ ። ሙሉእ ሽም ናይ ሶሎሙን ኣይዝክርን ። ከም መራሕ ጋንታ ተመድቡ ድሕሪ ገለ እዋን ብሕማም ምክንያት ሱዳን ኣቲዩ ኣብ ካርቱም ከምዝተሰወኤ ይፈልጥ ። እንተ መሪሕነት ወይ ምምሕዳር ሳልሰይቲ ክፍሊ ኣስማቶም ፡-

1. ዓብዱልካሪም ኣሕመድ - መራሕ ክፍሊ ምክትሉ ሓሚድ ጀምዕ ሁማድ ።
2. ሰዩም ዑቅባሚካኤል - ፖለቲካል ኮሚሽነር ምክትሉ ሙሐመድ ብርሃን ብላታ ።
3. ኣሕመድ ኢብራሂም ሙሐመድ - ሓላፊ ወታሃደራዊ ስለያ።
4. ሙሐመድ ብርሃን ነጋሽ (ወዲ ነጋሽ) - ገንዘባዊ ሓላፊ ።
5. ሑሴን ዳፊ - ሕክምናዊ ሓላፊ ነሮም ።

ስወእ ሰዩም ዑቅባሚካኤል ቀጥታ ድሕሪ ምምዳቡ ኣብ ክፍሉ ከይበጸሑ ፣ ምስ ብጻዩ ሰወእ ወድልደዳዊት ተመስገን ኮይኖም ብሰውራዊት መሪሕነት (Revolutionary Command) ብዝተዋህበም ዕማም ከተማ ኣስመራ ምስ ኣተዉ ብ1965 ብጸላኢ ተታሒዞም ክሳብ እቲ ብ1975 ብጀብሃ ዝተኻየደ ውሩይ ሲሪሒት ምውጻእ ኡሱራት፣ ኣብ ሰምበል ቤት ማእሰርቲ ነሮም ።

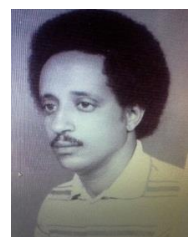
ስ/ዓብዱልካሪም ኣሕመድ

ሓሚድ ሳልሕ

ስ/ ሰዩም ዑቅባሚካኤል

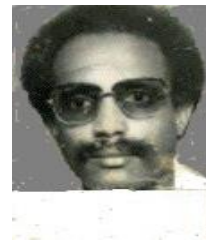
ሙ ብርሃን ብላታ

ስ/ኣሕመድ ኢብራሂም

ስ/ ሙሐመድ ብርሃን ነጋሽ

ስ/ወልደ ዳዊት ተመስገን

ዕጥቂ ብዝምልከት ኣንቲ ጋንታ ሓደ ብሬን እንግሊዚ ወይ ድማ ኢጣሊ ነሩዋ ። ፎኪስ ብረት ድማ ኣቡ ዓሻራ ፡ ኣቡኻምሳ ፡ ኣቡ ሲታን ገለ ኢስተናት ኢንገለዘ ኮይኑ ካብ ጸላኢ ዝተሰልበት ኣንቲ ጠበንጃ ኣቡ ታማኒያን መብሕትኡ ናይ ኢጣሊያ ቦምባታት ኢድን ጊረነትን ነሩና ።

ነፍስወከፍ ክፍሊ ባጀት ገንዘብ ተወሲኦላ ኣብ እቶታ ክትመርኩስ ተመድቡ ። ኩሉ ጸብጻባት ድማ ናይ ገንዘብ ከይተረፈ ናብ ሰውራዊት መሪሕነት ክመሓለፍ ተወሲኑ ።

ካብ ቦታ ምምቃል ክፍሊታት ያካሪዕ ድማ ንባርካ ተመሊስና ። ብዛዕባ ኣብ ክፍሊና ንምብጻሕ ዝነበረና ውጥን ድማ ፣ንባርካ ላዕላይ ድሕሪ ግንባርና ገርና ብደቡባዊ ወገናት ደምበላስ፣ ቆሓይን ወዘተ ብምእታው ኣብ ኣውራጃታት ኣከለ ጉዛይን ሰራየን ወዘተ ንዝርጋሕ ዝብል እዩ ነሩ ።ነዚ ንምፍጻም ኣብ ዝተበገስናሉ እዋን ድማ ብቀጥታ ምስ ጸላኢ ኣብ ውግእ ንኣቱ ነርና ። ኣብዚ ምስ ባርካ ዝዳውብ ናይ ባርካ ላዓል ክፍሊታት ከምቲ ኣቀድሙ ዝተጠቐሰ ፣ እቶም ቀዳሞት ሓይልታት ጀብሃ ዉሩይ ውጉኣት ኣካይዶም ብዙሓት ጀጋኑ ዝተሰወኡሉ ቦታታት እዩ ነሩ ። ውግእ ኣብ ሞንጎናን ሞንጎ ጸላኢን ድማ ቀጸለ ።

ይቅጽል